

ДОКАЗУВАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

***ШАПОВАЛОВА ІРИНА СЕРГІЇВНА
СУДДЯ ПАВЛОГРАДСЬКОГО МІСЬКРАЙОННОГО СУДУ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ***

Згідно з ч. 1 ст. 84 КПК доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому КПК порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню

- Під «*фактичними даними*», розуміється одержання з указаних у ч. 2 цієї статті джерел відомостей про факти, обставини кримінального провадження.

Факти - це події, явища дійсності. При доказуванні слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд мають справу з відомостями про ці події, явища, що зафіксовані у показаннях, документах та інших джерелах доказів.

- *Загальновизнаним є поділ доказів:*

- 1) за механізмом їх формування - на особисті і речові;
- 2) стосовно предмета обвинувачення - на обвинувальні і виправдувальні;
- 3) за джерелом формування - на первинні і похідні;
- 4) залежно від відношення до предмета доказування - на прямі і побічні (непрямі).

- До *особистих доказів* належать фактичні дані, що містяться у показаннях свідка, потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого, протоколах слідчих (розшукових) дій та інших документах, висновку експерта. Загальним для особистих доказів є сприйняття людиною і передача усно або письмово у мовній або в іншій формі відомостей, що мають значення для кримінального провадження.
- До *речових доказів* належать матеріальні об'єкти, які мають властивості, що відображають обставини кримінального правопорушення у вигляді слідів, походження тощо. Інформація, що міститься в матеріальних об'єктах, передається шляхом безпосереднього сприйняття ознак предмета.

Докази поділяються на
обвинувальні та
виправдувальні щодо того
обвинувачення, яке
становить предмет
розслідування та розгляду в
певному кримінальному
провадженні.

- **Прямі докази** безпосередньо вказують на ту чи іншу обставину предмету доказування або ж на її відсутність.

Наприклад, коли свідок у своїх показаннях повідомив, що він бачив, як Особа 1 о 22 години 10 березня 2013 р. біля арки "Дружби народів" у місті Києві вистрілив з пістолета у Особу 2, то це буде прямий доказ, бо він безпосередньо вказує на кримінально-правову дію, час, місце, спосіб її вчинення, на того, хто її вчинив, і на особу потерпілого. Коли ж при проведенні обшуку у житлі Особи 1 буде знайдено пістолет, то цей речовий доказ буде непрямим, бо ще потрібно за допомогою проведення судово-балістичної експертизи довести, що він має відношення до події кримінального правопорушення.

- **Непрямі (побічні) докази** вказують на обставини, з яких можна зробити висновок про інші факти, що встановлюються у кримінальному провадженні. Ці докази лише допомагають встановити обставини, що належать до предмета доказування. Вони мають важливе значення, однак користуватися ними досить складно. Необхідно, щоб вони були тісно взаємопов'язані, створювали систему доказів.

Процесуальні джерела доказів

Передбачені ч. 2 ст. 84 КПК показання, речові докази, документи, висновки експертів, за допомогою яких встановлюються фактичні дані, називаються процесуальними джерелами доказів.

Показання - це відомості, які надаються в усній або письмовій формі під час допиту підозрюваним, обвинуваченим, свідком, потерпілим, експертом щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для цього кримінального провадження (ст. 95-97 КПК України).

Речові докази і документи

- ***Речовими доказами*** є матеріальні об'єкти, які були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, в тому числі предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом. Документи є речовими доказами, якщо вони містять зазначені вище ознаки.
- ***Документом*** є спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження.

Висновок експерта - це докладний опис проведених експертом досліджень та зроблені за їх результатами висновки, обгрунтовані відповіді на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи.

Предмет кримінально-процесуального доказування

як категорію, яка характеризує його об'єкт, можна визначити як частину суспільних відносин (які є об'єктом доказування) з приводу визначених законом та суб'єктом доказування обставин кримінального правопорушення, які мають правове значення і впливають на кінцеве вирішення кримінального провадження.

***Кримінально-правове значення
доказування*** полягає в тому, що:

- тільки завдяки доказуванню можна встановити, чи мав місце злочин і якою є його кваліфікація;
- доказування забезпечує реалізацію такої кримінально-правової категорії, як кримінальна відповідальність.

- **Обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні визначені у ст. 91 КПК України.**
- **У будь-якому провадженні має бути встановлений склад злочину: об'єкт злочину, об'єктивна сторона, суб'єкт злочину та суб'єктивна сторона.**
- **За загальним правилом обов'язок доказування обставин, передбачених ст. 91 КПК України, покладається на слідчого, прокурора та, в установлених КПК України випадках, - на потерпілого (приватне обвинувачення, коли прокурор відмовився від підтримання державного обвинувачення).**
- **Обов'язок доказування належності та допустимості доказів, даних щодо розміру процесуальних витрат та обставин, які характеризують обвинуваченого, покладається на сторону, що їх подає.**

У відповідності зі ст. 93 КПК збирання доказів здійснюється сторонами кримінального провадження, потерпілим у порядку, передбаченому КПК.

Належність доказів

- Належність - визначає наявність зв'язку між його змістом (фактичними даними) і обставинами, які підлягають доказуванню в справі, що розслідується чи розглядається. Критерієм належності доказів є предмет доказування.
- Належними є докази, які прямо чи непрямо підтверджують існування чи відсутність обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, та інших обставин, які мають значення для кримінального провадження, а також достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів (ст. 85 КПК).
- ***Критерієм належності доказів є предмет доказування***

Допустимість доказів

Допустимість - вказує на відповідність відомостей вимогам кримінального процесуального закону: по суб'єкту отримання; по джерелу отримання; по способу отримання; по процесуальній формі, а також на відповідність нормам істинності та моральності.

Умовами допустимості доказів є:

- належне джерело доказів (ч. 2 ст. 84 КПК);
- належна процесуальна процедура одержання доказів (глави 20 та 21 КПК);
- належне процесуальне оформлення ходу і результатів проведення слідчих (розшукових) і негласних (розшукових) дій (ст. 103-108 КПК);
- належний суб'єкт, який має право проводити процесуальні дії з метою одержання доказів (ч. 1 ст. 84, п.5 та 6 ч. 2 ст. 39, ст. 93, ч. 1 ст. 236 КПК);
- належний порядок проведення процесуальної дії, яка використовується як засіб одержання доказів (ч. 1 ст. 7, ч. 2 ст. 11, ст. 20, 42, 46, 49, 52, 53, 87, 88, ч. 3 ст. 224, ст. 278, 290, 293, 303-313, 317, ч.ч. 2 та 4 ст. 333 КПК, ст. 3-12 Загальної декларації прав людини, ст. 3, 5-8, 14, 17 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, ст. 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, принципи 7, 10-14, 17, 21, 23, 27 Зводу принципів захисту всіх осіб, які віддаються затриманню чи ув'язненню будь-яким чином).

Достовірність та достатність доказів

Достовірність - характеризує відповідність отриманих відомостей обставинам вчиненого злочину та іншим обставинам, які підлягають встановленню у кримінальній справі. Тобто означає, що докази правильно, адекватно відображають дійсність.

Достатність доказів - визначає необхідний і достатній обсяг відомостей для висновку про встановлення предмета доказування.

За результатами оцінки доказів суд може прийняти рішення щодо доведеності таких обставин (ч. 1 ст. 368, ст. 373 КПК):

– чи наявна подія вчинення кримінального правопорушення;

– чи містить це діяння склад кримінального правопорушення;

– чи кримінальне правопорушення вчинене обвинуваченим і чи винен обвинувачений у його вчиненні.

- **При прийнятті рішення (перебуваючи у нарадчій кімнаті) необхідно звернутися до доказів, досліджених під час судового розгляду для встановлення наявності чи відсутності обставин, що належало доказати. Перевірити правильність оцінки цих доказів, визначити причини, чому перевага надається одним доказам і чому не враховуються (відкидаються) інші докази.**

- Єдиним суб'єктом визнання фактичних даних недопустимими як докази із винесенням відповідного процесуального рішення є **суд**.
- При цьому суд вирішує це питання як за клопотанням сторін, так і за власною ініціативою.

Суд присяжних при Кіровському районному суді м. Кіровограда ухвалою від 18.03.2014 р. (**справа № 404/10816/13**) відмовив у визнанні доказів очевидно недопустимими та зазначив наступне. Згідно з положеннями ч. 2 ст. 89 КПК під час судового розгляду суд має право визнати доказ недопустимим у разі встановлення ознак очевидної недопустимості, тобто фактично вказані ознаки мають не викликати жодних сумнівів у суду щодо їх незаконності. Зважаючи на викладені спірні думки учасників судового розгляду та необхідність аналізу низки матеріалів кримінального провадження з метою встановлення факту допустимості речових доказів у кримінальному провадженні, суд вважає, що твердження сторони захисту про «очевидну недопустимість» речових доказів у кримінальному провадженні, яка дозволяє прийняти про це рішення під час судового розгляду, не відповідає дійсності, а тому у задоволенні клопотання захисника слід відмовити, а питання допустимості речових доказів остаточно вирішити під час їх оцінки у всій сукупності з іншими матеріалами провадження в нарадчій кімнаті при ухваленні вироку відповідно до ч. 1 ст. 89 КПК України.

Старосамбірський районний суд Львівської області у своїй ухвалі від 12. 03.2015 року (**справа № 455/1300/14-к**) відмовив у клопотанні захисника про визнання доказу очевидно недопустимим, зазначивши наступне. Заявлені в клопотанні докази, які просить захисник визнати недопустимими, можуть бути визнані недопустимими під час ухвалення судом остаточного рішення суду за наслідками розгляду надісланого обвинувачення, шляхом дослідження цих доказів у їх сукупності та у взаємозв'язку з іншими доказами, що надані учасниками кримінального провадження. Очевидності недопустимості цих доказів на цій стадії судового провадження без дослідження їх у взаємозв'язку з іншими доказами суд не вбачає й вважає передчасним вирішувати питання про їх недопустимість.

Статтею 290 КПК України визначено, що визнавши зібрані під час досудового розслідування докази достатніми для складання обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурор або слідчий за його дорученням **зобов'язаний** повідомити підозрюваному, його захиснику, законному представнику та захиснику особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування.

- У постанові від 16 березня 2017 року ВСУ у справі №671/463/15-к прийшов до висновків про те, що не відкриття сторонами матеріалів після закінчення досудового розслідування є підставою для визнання відомостей, що містяться в них, недопустимими як доказів. А в постанові від 12 жовтня 2017 року ВСУ у справі №5-237кс(15)17 дійшов висновку, що не дослідження процесуальних документів, які стали правовою підставою для проведення негласних слідчих (розшукових) дій, впливає на справедливість розгляду в цілому.
- Якщо стороні провадження не були відкриті будь-які докази, то на підставі ч.12 ст.290 КПК фактичні дані на підставі яких встановлюються наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню – не можуть бути допущені судом як докази, оскільки вони втратили доказове значення, тобто є недопустимими доказами.

Дякую за увагу!